

Oleksandr Kuczyk

Ewolucja treści systemu bezpieczeństwa zbiorowego jako składnika teorii organizacji międzynarodowych

---

Colloquium nr 4, 189-199

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Oleksandr Kuczyk

Uniwersytet Narodowy Ivana Franki we Lwowie

EWOLUCJA TREŚCI SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA ZBIOROWEGO JAKO SKŁADNIKA TEORII ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH

STRESZCZENIE

W artykule Autor analizuje naukowe podejścia do systemu bezpieczeństwa zbiorowego oraz jego funkcjonowania z perspektywy teorii organizacji międzynarodowych. Akcent postawiony jest na problem definiowania pojęcia *bezpieczeństwo zbiorowe* oraz mechanizmach zabezpieczenia jego funkcjonowania w środowisku międzynarodowym.

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo zbiorowe, organizacja międzynarodowa, polityczne mechanizmy o charakterze międzynarodowym.

Dynamika współczesnych procesów globalizacyjnych w świecie z nową siłą, wśród dyskusji naukowych, ujawnia szereg pytań o charakterze teoretycznym i praktycznym w dziedzinie stosunków międzynarodowych. Trwające dyskusje naukowców różnych dziedzin nauki o stosunkach międzynarodowych nie ustają, ze względu na powstanie nowych faktów i tendencji w rozwoju dwustronnej, a zwłaszcza wielostronnej, współpracy między państwami. Jednym ze zjawisk życia międzynarodowego jest system bezpieczeństwa zbiorowego jako integralny atrybut współczesnego świata. System ten nie stracił swojej aktualności ani w płaszczyźnie praktycznej, ani w naukowym ujęciu stosowanym. Pytanie dotyczące gwarantowania bezpieczeństwa narodowego i poszukiwanie własnego miejsca w systemach bezpieczeństwa zbiorowego, jest integralną częścią działalności państwa na arenie międzynarodowej. Problematyka funkcjonowania systemu bezpieczeństwa zbiorowego nie jest nowa. Została szeroko przedstawiona w pracach badaczy ojczystych i zagranicznych. Jednak obecnie istnieją różnice zarówno w traktowaniu samej definicji bezpieczeństwa zbiorowego, jak i tłumaczenia zabezpieczenia instytucjonalnego tego zjawiska. Spośród takich autorów warto

wymienić prace W. Bruza, W. Butkewicza, A. Małaniuka, Ł. Tymczenka i innych¹. Analizując zagadnienie bezpieczeństwa zbiorowego odwołują się oni do międzynarodowo-prawnego tłumaczenia bezpieczeństwa zbiorowego. Mimo ważności rozumienia charakteru prawnego bezpieczeństwa zbiorowego, ważne wydaje się rozszerzenie tłumaczenia tego zjawiska kosztem wprowadzenia do obiegu naukowego nowych podejść.

Pewien brak definicji systemu bezpieczeństwa zbiorowego jako wielodyscyplinarnego zjawiska został spowodowany przez niedostateczne zainteresowanie ojczystej nauki politycznej problemami efektywności funkcjonowania struktury instytucjonalnej międzynarodowego systemu bezpieczeństwa i bezpieczeństwa zbiorowego, jako formy działalności związanej z bezpieczeństwem.

Celem naszego badania będzie próba analizy różnych podejść do traktowania zjawiska bezpieczeństwa zbiorowego, oraz ujawnienie jego komponentów i określenie głównych tendencji w zastosowaniu bezpieczeństwa zbiorowego, jako systemu środków w stosunkach międzynarodowych.

Wzorcowe jest określenie podane w słowniku – informatorze *Prawo międzynarodowe*: „Bezpieczeństwo zbiorowe to system wspólnych działań państw w celu podtrzymywania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa wyznaczony przez Kartę Narodów Zjednoczonych i przeprowadzany w ramach tej uniwersalnej organizacji, regionalnych organizacji bezpieczeństwa, organizacji i umów samoobrony zbiorowej. Bezpieczeństwo zbiorowe jest odzwierciedleniem pojęcia niepodzielności pokoju w tym sensie, że we współczesnych stosunkach międzynarodowych bezpieczeństwo jakiegokolwiek kraju jest ściśle związane z bezpieczeństwem wszystkich państw, jakiegokolwiek zakłócenie pokoju powoduje niebezpieczeństwo dla ogólnego pokoju”². Definicja podana w *Ukraińskiej encyklopedji dyplomatycznej* jeszcze bardziej zwraca uwagę na aspekt międzynarodowo-prawny bezpieczeństwa zbiorowego. Czytamy tutaj: „Bezpieczeństwo zbiorowe to system *norm prawa międzynarodowego* (podkreślenie O. K.) – wyznaczonych w Karcie

¹ W. S. Bruza, *OON i wrehuljuwannia miżnarodnyh konfliktiw: nawch. posibnyk*, Kyjiw, Lybid’, 1995, s. 111; W. H. Butkewych red., *Prawo miżnarodnoji bezpeky. Miżnarodne prawo. Osnowni haluzi: pidruchnyk*, Kyjiw, Lybid’, 2004, Hława VI, s. 259-288; P. Malanchuk, *Wstup do miżnarodnoho prawa ya Ejkerstom*, P. Malanchukö per y Anul, Harkiw, Konsum, 2000, s. 592; L. D. Tymchenko, *Mježdunarodnoje prawo: uchjebnik*, Harkiw, Konsum, 1999, s. 528.

² W. N. Dodonow, *Mježdunarodnoje prawo: slowar’ – sprawochnik*, W. N. Dodonow, W. P. Panow, O. H. Rumjancew, pod obszcz. red. Akad MAI, W. N. Trofimowa, Moskwa: INFRA-M, 1997, s. 94.

Narodów Zjednoczonych regulujący zbiorowe zastosowanie siły pod egidą ONZ w celu podtrzymywania lub odnowy pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Współczesny system bezpieczeństwa zbiorowego opiera się na następujących podstawowych elementach: system powszechnie uznanych zasad i norm prawa międzynarodowego, z których najważniejszy jest zakaz stosowania siły czy groźby użycia siły w *stosunkach międzynarodowych*; rozwiązywanie sporów międzynarodowych wyłącznie przez metody pokojowe; suwerenna równość państw; szacunek do podstawowych praw człowieka; wzajemna nieinterwencja państw w sprawy wewnętrzne; system środków pokojowego rozwiązywania sporów międzynarodowych; system środków zbiorowych dla zapobiegania oraz usunięcia groźby wojny, naruszenia pokoju i aktów agresji; system zbiorowych środków rozbrojenia; system środków skierowanych na umocnienie zaufania między państwami³. Główny akcent jest więc położony na środki prawne, a mianowicie na system zasad i środków międzynarodowo-prawnych. Mimo to warto też zwrócić uwagę na system instytucji i organów albo mechanizmów politycznych o charakterze międzynarodowym, które nie zawsze da się klasyfikować jako wyłącznie mechanizmy prawne. Z innej zaś strony charakter polityczny bezpieczeństwa zbiorowego można pojmować jako, pierwotny etap instytucjonalizacji i prawnego sporządzenia porozumienia uczestników stosunków międzynarodowych dotyczącego formowania wspólnego systemu współdziałania między państwami, w dziedzinie realizacji interesów bezpieczeństwa. Tym bardziej, że obok systemu bezpieczeństwa zbiorowego można mówić o obronie zbiorowej i działaniach zbiorowych, które w pewnych warunkach mogą być traktowane jako bezpieczeństwo zbiorowe, chociaż w tym wypadku one będą słabo motywowana przez mechanizmy prawne. Uzasadniony jest wniosek ukraińskiej badaczki W. Ryzewskiej o tym, że przy analizie prac ojczystych i rosyjskich naukowców „można zauważyć przynajmniej jedną ważną wspólną dla nich cechę: prawie dla wszystkich właściwe jest traktowanie bezpieczeństwa zbiorowego jako systemu albo całokształtu wspólnych działań podmiotu upoważnionego⁴. Rozpatrując bezpieczeństwo zbiorowe jako system powiązanych elementów, autorzy podają pewne elementy, których obecność wypełnia treścią pojęcie bezpieczeństwa zbiorowego. W podstawie dowolnego systemu bezpieczeństwa zbiorowego leżą następujące zobowią-

---

³ *Ukrajins'ka dyplomatychna encyklopedia*, za red. L. Hubers'kiho, Kyjiw, Lybid', 2008, s. 545.

⁴ W. Rzew'skaia, *Pidhody do wyznachennia kolektywnoji bezpeky: porivnjal'nyj aspekt*, W. Rzew'skaia, *Porivnjal'no-prawowi doslidžennia. Ukrajino-hrec'kyj mižnarodnyj jurydychnyj žurnal*, 2010, № 2, s. 34.

zania państw członkowskich: 1) aktywnie współpracować w sprawie usunięcia jakiegokolwiek niebezpieczeństwa dla pokoju międzynarodowego, „uzdrowienie sytuacji międzynarodowej”; 2) nie uciekać się do stosowania siły albo groźby użycia siły w stosunkach wzajemnych; 3) rozwiązywać spory między sobą wyłącznie w sposób pokojowy⁵.

Zmiana systemu stosunków międzynarodowych w pierwszej połowie XX wieku spowodowała różne traktowanie bezpieczeństwa zbiorowego, jako systemu środków i norm prawa.

Właściwie idea tworzenia międzynarodowych mechanizmów politycznych działań zbiorowych skierowanych na realizację bezpieczeństwa zbiorowego spowodowała traktowanie tego zjawiska jako mechanizmu politycznego z właściwymi elementami normatywno-prawnymi. Za wymowny przykład może posłużyć transformacja pojmowania systemu bezpieczeństwa, którego próbę stworzenia podejmowała Liga Narodów. Pakt Ligi Narodów odzwierciedlał koncepcję bezpieczeństwa zbiorowego w formie prostego połączenia suwerennych państw, mających własne interesy, dlatego od każdego państwa było oczekiwane jednakowe rozumienie własnego udziału, w gwarantowaniu bezpieczeństwa zbiorowego. Doświadczenie historyczne ujawniło bezpodstawność takiego podejścia. W odróżnieniu od Ligi Narodów stworzona Organizacja Narodów Zjednoczonych była założona według koncepcji niezastosowania siły, czy groźby użycia siły, w stosunkach między państwowymi. Dla organizacji efektywnego gwarantowania globalnego bezpieczeństwa zbiorowego została zawarta uniwersalna (globalna) umowa społeczna o gwarantowaniu ogólnego pokoju i bezpieczeństwa – Karta ONZ. Oprócz tego w ramach Organizacji został stworzony mechanizm polityczny przeciwdziałania zakłóceniom pokoju – Rada Bezpieczeństwa, która stała się swoistym arbitrem dzięki udziałowi dużych państw w stosunkach międzynarodowych. A wprowadzenie prawa weta stało się na pewien okres czasu skutecznym mechanizmem politycznym w efektywnym funkcjonowaniu systemu międzynarodowego, między innymi ONZ. System bezpieczeństwa zbiorowego przewidziany w Karcie ONZ, którego podstawami stały się, zakaz stosowania siły, albo groźby użycia siły oraz system środków przymusowych przeciwko agresji, powinien być „bardziej rozwinięty”⁶, niż bezpieczeństwo zbiorowe w ramach koncepcji działalności Ligi Narodów.

---

⁵ P. Malanchuk, *Wstęp do międzynarodowego prawa państwa*, P. Malanchuk per y Anul, Harkiw, Konsum, 2000, s. 57.

⁶ L. D. Tymchenko, *Międzynarodowe prawo: uchebnik*, Harkiw, Konsum, 1999, s. 525.

Jednocześnie system ONZ włącza całe spektrum zagadnień polityki międzynarodowej i w tym kontekście warto skupić uwagę na pytaniu o określenie roli organizacji międzynarodowych w sprawach politycznych, zwłaszcza na pytaniach o efektywne zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa. Można tu mówić o kilku warunkach, które pozwalają na rozpatrywanie bezpieczeństwa zbiorowego jako jednego z centralnych mechanizmów działalności międzynarodowych instytucji politycznych. Jednym z warunków jest to, że ono (bezpieczeństwo zbiorowe – O. K.) zapewnia podstawę funkcjonowania ONZ, oraz wielu innych regionalnych organizacji międzynarodowych, jako trzonu współczesnego systemu wielostronnych stosunków międzynarodowych. Ten system, który najbardziej kojarzy się z ONZ, nadal pozostaje centralnym elementem instytucji politycznej. Inny warunek jest związany z tym, że duża część obywateli, w tym badaczy tej problematyki, dość sceptycznie są nastawieni do roli organizacji międzynarodowych w wprowadzeniu w życie zasad bezpieczeństwa zbiorowego, uważając, że instytucje polityczne o charakterze międzynarodowym nie stawiają pytania o bezpieczeństwo jako centralną funkcję w działalności na arenie międzynarodowej, a zamieniają problem stworzenia efektywnego podtrzymywania pokoju i bezpieczeństwa innymi, nie mniej ważnymi ich zdaniem, problemami.

Podstawą mechanizmu bezpieczeństwa, w wielostronnym świecie, jest system bezpieczeństwa zbiorowego. Ten system, w którym wszystkie kraje członkowskie rezygnują z stosowania siły przy rozwiązaniu sporów i zgadzają się na wspólne działania przeciw jakiegokolwiek krajowi, który wybrał drogę stosowania siły.

Takie działania zbiorowe powinny być upoważnione przez wielostronny mechanizm, innymi słowy przez organizację międzynarodową, która ponosi odpowiedzialność za bezpieczeństwo międzynarodowe.

Bezpieczeństwo zbiorowe można przeciwstawić innym, tradycyjnym dla dziedziny bezpieczeństwa, mechanizmom politycznym – związkowi, a właśnie dlatego, że bezpieczeństwo zbiorowe włącza te związki, a system związków z reguły ten system wyłącza. Związki zazwyczaj są stwarzane przeciw stronie nieprzyjacielskiej (prawdziwej lub wyobrażonej), wtedy, gdy organizacje bezpieczeństwa zbiorowego mają na celu włączenie wszystkich państw oraz zapewnienie im bezpieczeństwa w przypadku zagrożenia ze strony wrogiego państwa⁷. Takim przykładem może być Organizacja Układu Warszawskiego, Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) w okresie

---

⁷ S. J. Barkin, *International Organization: Theories and Institutions*, New-York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 65.

istnienia bipolarnego systemu stosunków międzynarodowych. Te struktury polityczne za podstawę swojej działalności uważały stworzenie organizacji międzynarodowej o charakterze wojskowo-politycznym (często traktowanych jako związki lub bloki). W warunkach zmiany form oraz mechanizmów funkcjonowania systemu międzynarodowego, po załamaniu się bipolarności, te instytucje polityczne otrzymały nowe formy współpracy i stanęły przed dylematem późniejszego rozwoju i reformowania lub przerwania własnego samodzielnego istnienia, oraz efektywnego zapewnienia bezpieczeństwa państw członkowskich systemu. Jeśli w pierwszym wypadku OUW powstrzymała swoje istnienie na skutek upadku systemu socjalistycznego, to inna była zmuszona albo do samorozwiązania, z powodu zniknięcia wroga w postaci obozu socjalistycznego na czele z ZSRR, albo do transformowania stworzonego systemu bezpieczeństwa zbiorowego, którego skuteczność nie została sprawdzona w praktyce, mechanizm polityczny współpracy. Jeśli w bipolarnym trybie międzynarodowym system bezpieczeństwa zbiorowego był rozpatrywany jako system metod o charakterze obronnym oraz zdolności połączenia sił dla wspólnego wykorzystania środków dla obrony od rzeczywistego albo wyobrażonego wroga, to w warunkach współczesnych system bezpieczeństwa zbiorowego otrzymuje nowe cechy i elementy. Do nich należą m.in. mechanizmy polityczne pokojowego rozwiązywania sporów, system środków zbiorowych dla przerwania oraz usunięcia groźby, zakłócenia pokoju i aktów agresji, system zbiorowych środków rozbrowienia, system powszechnie wyznaczonych zasad i norm prawa międzynarodowego jako mechanizmu o charakterze regulowanym w stosunkach między państwami członkowskimi systemów bezpieczeństwa zbiorowego. Szczególnie dotyczy to dziedziny prawa międzynarodowego, gdzie pytanie o systemy bezpieczeństwa zbiorowego stało się jednym z pytań opracowania naukowego oraz traktowania procesu tworzenia i funkcjonowania systemów bezpieczeństwa zbiorowego jako mechanizmu prawnej współpracy między uczestnikami stosunków międzynarodowych. To spowodowało duże zainteresowanie instytucjami politycznymi, które stały się podmiotami stosunków międzynarodowo-prawnych i często są traktowane jako mechanizmy prawne gwarantowania bezpieczeństwa zbiorowego⁸. Jednak niejednokrotnie fakty z historii współczesnych stosunków międzynarodowych świadczą o sprzecznościach w traktowaniu systemu bezpieczeństwa zbiorowego jako wyłącznie mechanizmu

---

⁸ L. A. Lazutin, *Prawo mjezdunarodnoj beyopasnosti. Miżnarodne prawo: uchjebnik*, H. W. Ignatjenko, O. I. Tiunow i dr., Moskwa: NORMA-INFRA-M, 1999, s. 434-438; L. D. Tymchenko, *Mjezdunarodnoje prawo: uchjebnik*, Harkiw, Konsum, 1999, s. 244.

prawnego gwarantującego bezpieczeństwo w środowisku międzynarodowym. Wyraźnym przykładem tego może być okupacja w roku 2003 przez wojska USA Iraku bez zgody Rady Bezpieczeństwa ONZ. Chociaż później Rada Bezpieczeństwa ONZ uprawomocniła tymczasową okupację kraju. Jednocześnie takie działania mogły osłabić praworządność Rady Bezpieczeństwa (a nawet w większej mierze ONZ). W perspektywie dłuższej, ten fakt dotyczący koncepcji stosunków wielostronnych w kontekście systemu bezpieczeństwa zbiorowego, i wymusza podjęcie problemu szacunku do norm prawa międzynarodowego oraz (albo) skuteczności mechanizmów prawnych ponad mechanizmami o charakterze politycznym. Częściowo za odpowiedź na takie uwagi można uznać referat wygłoszony przez Sekretarza Generalnego na posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego ONZ w 2005 r. o roli ONZ w systemie bezpieczeństwa zbiorowego w XXI wieku. W referacie tym zostało zaproponowane zrealizowanie znacznego zreformowania systemu gwarantowania bezpieczeństwa w ramach ONZ⁹. Można przytoczyć dużo faktów, które wskazują na rezygnowanie z norm prawa międzynarodowego podczas wykonywania działań zewnątrzpolitycznych przez duże państwa. W związku z tym możemy wnioskować o, nie tylko, nieefektywności mechanizmów prawnych odpowiedzialności przy funkcjonowaniu systemu zbiorowego we współczesnym świecie, lecz także poddaniu pod wątpliwość działalności organizacji międzynarodowych o charakterze wojskowo-politycznym w dziedzinie gwarantowania bezpieczeństwa. Właśnie w tym wypadku chodzi o realistyczne traktowanie roli organizacji międzynarodowych, jako środka na wywieranie presji silnych państw dzięki mechanizmom politycznym na wolę innych członków organizacji, a mechanizm prawny jest deklarowaną zasadą dla wykonania przez słabsze państwa¹⁰. Dowodem tego mogą być niejednokrotne próby współczesnych graczy geopolitycznych którzy chcą sforsować środki zapobiegawcze w formie ingerencji wojskowej, przedstawiając je jako walkę z groźbą terroryzmu, nielegalnej migracji, jako „umocnienie wartości demokratycznych” itd. Z innej strony mówiąc o roli organizacji międzynarodowych w realizacji funkcji systemu bezpieczeństwa zbiorowego, trzeba rozumieć treść organizacji międzynarodowych jako instytucję albo uosobienie systemu mechanizmów politycznych gwarantujących nie tylko bezpieczeństwo zbiorowe, lecz także działania zbiorowe, czyli stworzenie efektywnych mechanizmów politycznych funkcjonowania syste-

---

⁹ «2005 World Summit Outcome», United Nations General Assembly Resolution A/60/L1, New York, United Nation, 2005.

¹⁰ S. J. Barkin, *International Organization: Theories and Institutions*, New-York, Palgrave Macmillan, 2006, s. 66.

mu bezpieczeństwa zbiorowego, można założyć pewną podstawę dla ich efektywnego funkcjonowania. W tym kontekście warto zwrócić uwagę też na takie cechy jak praworządność i efektywność.

Z tej perspektywy szczególnie interesującym regionem jest Europa, na której układy o bezpieczeństwie zbiorowym warto zwrócić uwagę. Organizacje, które przedstawiają te systemy, OBWE i Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), są skonsolidowane i scentralizowane, żeby posiadać znaczące uprawnienia w dziedzinie bezpieczeństwa. Cel działalności OBWE w pełni odpowiada tej dziedzinie, odpowiednio do dokumentów założycielskich ONZ. NATO z innej strony, będąc założona raczej dla obrony swoich członków przed zagrożeniem zewnętrznym (Związku Radzieckiego), niż przed zagrożeniem wewnętrznym, po upadku ZSRR faktycznie wyczerpało swój mandat jako system bezpieczeństwa zbiorowego. Na porządku dziennym Organizacji stało pytanie dotyczące nowych zagrożeń dla państw członkowskich albo „rozszerzenia strefy odpowiedzialności”. NATO zostało transformowane w zwykłe zgromadzenie – organizację międzyregionalną zajmującą się bezpieczeństwem zbiorowym. Do OBWE należy więcej członków, niż do NATO. Ze wszystkich wielostronnych organizacji zajmujących się bezpieczeństwem zbiorowym OBWE podejmuje najszerszą problematykę, włączając bezpieczeństwo ludzkie, bezpieczeństwo środowiska naturalnego, sprzyjanie umocnieniu demokracji i skutecznemu zarządzaniu. Posiada liczny sekretariat, w liczbie ponad 400 pracowników, i różne instytucje polityczne zajmujące się różnymi problemami w dziedzinie bezpieczeństwa, w tym mniejszościami i problemami językowymi. Sekretariat pracuje na zasadach podejmowania decyzji na podstawie konsensu, który odróżnia go od Rady Bezpieczeństwa ONZ, która stosuje mechanizm podejmowania decyzji. Z tej perspektywy można stwierdzać, że członkowie OBWE mają potencjonalnie większe możliwości na uwzględnienie ich interesów w ramach Organizacji. Jednocześnie nie mając prawa do wymagania od państw członkowskich użycia środków o charakterze zarówno wojskowym, jak i ekonomicznym, to współpracuje z misjami Rady Bezpieczeństwa, które mają prawo do stosowania siły w rozwiązywaniu jakichkolwiek konfliktów. NATO, podobnie jak OBWE, też przy podejmowaniu decyzji stosuje podejście pozwolenia. Jednocześnie NATO ma możliwości, których nie mają inne organizacje. Szczególnie istotnym jest to, że organizacja ma możliwości wojskowe i infrastrukturę. Organizacja ta wymaga od swoich członków stosowania wspólnych standardów technicznych w ich siłach wojskowych. To daje wojskom NATO wysoki poziom wzajemnego współdziałania – mogą one korzystać ze wspólnej pomocy technicznej bardziej niż wojska innych krajów. NATO tak-

że dysponuje środkami wojskowymi, służącymi do przekazywania i zbierania informacji. Te środki są częścią narodowych sił wojskowych, a NATO wykorzystuje je do swoich celów. Te cechy instytucjonalne dają NATO możliwość koordynowania użycia sił przez państwa członkowskie w większej mierze, niż organizacjom regionalnym zajmującym się bezpieczeństwem zbiorowym.

Interesujące może być porównanie roli Rady Bezpieczeństwa, OBWE, NATO w międzynarodowej interwencji w Bośni 1995 r. i Kosowie 1999 r. W obu wypadkach siły zbrojne zostały użyte po to, by stworzyć na tych terenach miejscowe instytucje rządowe. W obu wypadkach na OBWE została nałożona odpowiedzialność za stworzenie i zarządzanie instytucjami cywilnymi. W wypadku Bośni stosowanie siły było sponsorowane przez NATO, a później podtrzymywane przez Radę Bezpieczeństwa. W Kosowie, od samego początku siły zbrojne były stosowane za zgodą Rady Bezpieczeństwa. W Bośni użycie siły przez wojska NATO przekonało miejscowych bojowców do podpisania układu pokojowego. «Zaproszenie» świadczyło o wzajemnej zgodzie na obecność wojsk obcych. Ta sytuacja pokazuje, jak NATO nie reaguje na to, że Rada Bezpieczeństwa nie dała całkowitej zgody na obecność wojsk na terenach Bośni. Jeśli na NATO była nałożona misja gwarantowania bezpieczeństwa, to OBWE w obu wypadkach wykonywało własne funkcje, nadając międzynarodowej misji charakter praworządny. Można więc przypuszczać, że obecnie kwestia traktowania, oraz zwłaszcza funkcjonowania systemu bezpieczeństwa zbiorowego potrzebuje nie tylko rozwiązania zagadnień o charakterze naukowo-teoretycznym, lecz także powoduje konieczność poszukiwania dróg udoskonalenia działalności organizacji międzynarodowych, w dziedzinie bezpieczeństwa poza granicami właściwymi dla systemu bezpieczeństwa zbiorowego.

System bezpieczeństwa zbiorowego przeszedł w swoim rozwoju długą drogę – od klasycznych koalicji wojskowych do związków wojskowo-politycznych oraz obecnie występuje w formie organizacji w bezpieczeństwa zbiorowego. Problem funkcjonowania systemu bezpieczeństwa zbiorowego przekracza granice klasycznego rozumienia pojęcia bezpieczeństwa zbiorowego w ogóle. Jak pokazuje analiza prac badaczy, akcent stopniowo przesuwają się w stronę traktowania bezpieczeństwa zbiorowego jako stosowania zasad i norm prawa międzynarodowego, oraz problemów legitymizacji operacji w dziedzinie bezpieczeństwa. Widocznie jest to spowodowane szerszym traktowaniem pojęcia bezpieczeństwa, do którego dołącza się rozumienie bezpieczeństwa jako zespołu interesów, czynników oraz wyzwań i zagrożeń. Stąd efektywnym funkcjonowaniem systemu bezpieczeństwa zbiorowego jest prewencyjny charakter jego funkcjonowania na poziomie regionalnym i globalnym.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Barkin S. J., *International Organization: Theories and Institutions*, New-York, Palgrave Macmillan, 2006.
- [2] Bruz W. S., *OON i wreholjuwanna miżnarodnyh konfliktiw: nawch. posibnyk*, Kyjiw, Lybid', 1995.
- [3] Butkewych W. H. red., *Prawo miżnarodnoji bezpeky*. Miżnarodne prawo. Osnowni haluzi: pidručnyk, Kyjiw, Lybid', 2004, Hlawa VI.
- [4] Dodonow W. N., *Mježdunarodnoje prawo: slowar' – sprawochnik*, W. N. Dodonow, W. P. Panow, O. H. Rumjancew. pod obszcz. red. Akad MAI, W. N. Trofimowa, Moskwa: INFRA-M, 1997.
- [5] Lazutin L. A., *Prawo mježdunarodnoj beyopasnosti*. Miżnarodne prawo: uchjebnik, H. W. Ignatjenko, O. I. Tiunow i dr., Moskwa: NORMA-INFRA-M, 1999.
- [6] Malanchuk P., *Wstup do miżnarodnoho prawa ya Ejkherstom*, P. Malanchukö per y Anul, Harkiw, Konsum, 2000.
- [7] Rżews'kaia W., *Pidhody do wyznachennia kolektywnoji bezpeky: poriwjal'nyj aspekt*, W. Rżews'kaia, Poriwnjal'no-prawowi doslidżen-
nia. Ukrajino-hrec'kyj miżnarodnyj jurydychnyj žurnal, 2010, № 2.
- [8] Tymchenko L. D., *Mježdunarodnoje prawo: uchjebnik*, Harkiw, Konsum, 1999.
- [9] *Ukrajins'ka dyplomatychna encyklopedia*, za red. L. Hubers'kiho, Kyjiw, Lybid', 2008.
- [10] *2005 World Summit Outcome*, United Nations General Assembly Resolution A/60/L1, New York, United Nation, 2005.

**EVOLUTION OF THE ESSENCE
OF THE SYSTEM OF COLLECTIVE
SECURITY AS A CONSTITUENT PART
OF THE THEORY OF INTERNATIONAL
ORGANIZATIONS**

ABSTRACT

The article analyses scientific approaches to the system of collective security and its functioning from the point of view of the theory of international organizations. Special atten-

tion is concentrated to the problem of definition of the notion of collective security and mechanisms of providing its functioning in international environment.

Keywords:

collective security, international organization, political mechanisms of international character.